

1. ЗДОБИЧ

Клітемнестра вдивляється в прірву, але не бачить решток мертвих тіл. Вона марно вищукує очима проломлені черепи, зламані кістки, об'їдені дикими псами та хижими птахами тіла. У темряві провалля лише де-не-де білють відважні квіточки, що проросли в розщілинах. Вона дивується, як-то їм вдалося вирости в такому згубному місці.

Коли вона була малою, жодних квіток там не росло. Вона пам'ятає, як дівчам кралася лісом назирці за старійшинами, які тягли злочинців і слабосилих немовлят стежкою угору й кидали їх в ущелину, яку спартанці називають *Кеадою*. В урвищі каміння гостре, як свіжовідлиті бронзові клинки, і слизьке, як сира риба. Сховавшись, Клітемнестра молилася за всіх чоловіків, приречених на тривалу й болісну смерть. За немовлят вона не могла молитися: від однієї думки про них вона надовго втрачала спокій. Коли вона підходила до краю прірви, то відчувала на своїй шкірі легенький вітерець. Її мати казала, що то мертві малюки, які лежать на дні *Кеади*, розмовляють із нею через вітер. Але в тому шепоті Клітемнестра не могла розібрати слів. Тож вона давала волю уяві, милуючись сонячними променями, що пробивалися крізь листя дерев.

Над лісом висить зловісна тиша. Клітемнестра знає, що за нею стежать. Вона швидко спускається схилом, залишивши

позаду урвище, й обережно ступає по слизькому камінню мисливської стежки. Вітер холоднішає, небо темнішає. Коли вона кілька годин тому вийшла з палацу, сонце щойно зійшло, зігриваючи її шкіру, а трава під ногами ще була вологою від роси. Матір уже сиділа в тронному залі, на її обличчі грало жовтогаряче вранішнє світло, однак Клітемнестра встигла прослизнути повз двері, перш ніж її помітили.

Раптом за деревами вона помічає якийсь рух і чує шелест листя. Клітемнестра оступається й раниць долоню об гострий камінь. Коли вона підводить голову, готова дати відсіч, на неї дивиться пара великих темних очей. Це лише олень. Вона стискає кулак і витирає руку об туніку, перш ніж краплі крові впадуть на землю й залишать слід для її переслідувача.

Вона чує, як десь далеко виють вовки, однак наказує собі йти далі. В її віці спартанські хлопчачи парами вступають у бій із вовками й пантерами, що є частиною їхнього навчання. Якось Клітемнестра поголила собі голову й пішла до гімнасію разом із хлопцями, щоб навчитися полювати. Дізнавшись про це, матір дві доби не давала їй їсти. «Під час підготовки спартанських хлопчиків морять голодом доти, доки вони не змушені красти», — сказала вона. Клітемнестра витримала покарання — вона знала, що заслужила його.

Струмок веде до джерела й невеличкого водоспаду. Над ним вона помічає розщелину, що нагадує вхід до печери. Вона лізе вгору вздовж струмка по вкритому мохом камінню. Поранена рука пульсує і ковзає по слизькій поверхні. Лук відтягує спину, а кинджал, що звисає з пояса, б'ється руків'ям об стегно.

Нагорі вона зупиняється, щоб перевести подих. Відриває клопоть від своєї туніки, змочує його в чистій джерельній воді й обмотує закривавлену руку. Крони дубів зливаються з потемнілим небом, усе розпливається перед втомленими очима. Вона знає, що на землі занадто вразлива. «*Що вище виديرешся, то краще*», — завжди каже її батько.

Вона спритно вилазить на найвище дерево, вмощується на гілці й прислухається, міцно стискаючи в руці кинджал. Високо в небі світить місяць, його обриси чіткі й холодні, немов срібний щит. Усе тихо, лише чутно, як унизу дзюрчить струмок.

Тріскає гілка, і з темряви виринає двоє золотавих очей, що пильно вдивляються в неї. Клітемнестра не рухається, кров гупає їй у скроні. На дереві навпроти з тіні вислизає сріблястий силует, показуючи густу шерсть і гострі вуха. Рись.

Звір плигає і приземляється на її дереві. Від поштовху дівчина втрачає рівновагу. Вона чіпляється за гілку, однак її нігті обламуються, долоні зісковзують. Вона падає на багниту землю. На мить їй забило памороки. Звір готовий стрибнути на неї зверху, але її руки швидко намацують лук зі стрілами. Вона стріляє і перекочується на бік. Кігті рисі впираються їй у спину, і вона скрикує від болю.

Звір заступає вузьку розщелину, що веде до печери. Якусь мить дівчина та рись дивляться одна на одну. Затим Клітемнестра по-зміїному блискавично нападає і заганяє свій кинджал звіру під лопатку. Рись реве від болю, а Клітемнестра прожогом кидається повз неї в чорноту печери. Вона ледве пролазить через розщелину, обдерши голову й стегна, і завмирає, молячись, щоб у печері не виявилось іншого входу й жодного іншого гостя.

Її очі поволі звикають до темряви. Як не дивно, лук і більшість стріл уціліли, і вона відкладає їх убік. Вона знімає із себе закривавлену туніку й притуляється спиною до холодної скелі. Її важке дихання відлунує у вогкому повітрі, і, здається, ніби печера також дихає. Чи бачить її зараз богиня Артеміда? Їй хотілося б цього, хоча батько завжди казав їй не зважати на богів. А от мати навпаки вірить, що ліс приховує таємниці богів. Печери для неї є схованками, наділеними розумом істот, які там колись мислили й жили. Та, можливо, її батько має рацію: ця печера здається такою ж порожньою,

як і храм уночі. Чутно лише скиглення пораненої рисі, що поволі віддаляється.

Коли воно стихає, Клітемнестра підсувається до виходу з печери й визирає. Жодного руху на мулистій землі. Вона натягує туніку, кривлячись від болю, коли та торкається рани, і вибирається з печери, протискуючись між слизькими каменями.

Рись лежить біля джерела, і її кров розпливається по рудому листю, наче вино. Клітемнестра, кульгаючи, підходить до неї й висмикує свій кинджал. У розплющених очах тварини відбивається яскравий місяць. У них застигли здивування й смуток. Вони мало чим відрізняються від очей мертвої людини. Клітемнестра прив'язує звіра за лапи до свого сагайдака й вирушає в дорогу, сподіваючись до ранку повернутись додому.

Її мати пишатиметься її полюванням.

2. ОДНА ПЕРЕМАГАЄ, ІНША ПРОГРАЄ

— Не так швидко, Клітемнестро! Артеміда вб'є мене, якщо я знову прийду другою!

Клітемнестра сміється, і її сміх пташиним співом лунає над долиною.

— Не вб'є. Мама сказала, щоб ти вчилася бігати швидше!

Вони біжать поміж оливковими деревами та смоквами, їхнє волосся чіпляється за листя, а босі ноги чавлять опалі плоди. Клітемнестра біжить попереду. Її руки вкриті подряпинами й синцями, але очі палають бажанням першою дістатися річки. Позаду неї Єлена, важко дихаючи, раз по раз кличе сестру. Щоразу, коли сонячне світло падає їй на волосся, воно яскраво спалахує, як і стиглі плоди навколо.

Клітемнестра вискакує з гаю на розпечений сонцем берег. Земля обпікає їй ступні, і вона перестрибує на пожовклу траву. Дівчина зупиняється лише біля річки, щоб роздивитися власне віддзеркалення у воді. Вона брудна й розпатлана.

— Зачекай на мене, — гукає Єлена.

Клітемнестра озирається. Сестра зупинилася на узліссі, її туніка мокра від поту. Вона сердито дивиться на Клітемнестру.

— От чому ти завжди так женеш? — бурчить Єлена.

Клітемнестра усміхається. Може, люди й вважають Єлену Спартанську богоподібною, та насправді вона завжди наслідує свою сестру.

— Бо спекотно, — каже Клітемнестра. Вона скидає туніку й пірае. Її довге волосся розпливається навколо неї наче водорості. Свіжий вранішній вітерець відступає перед літньою спекою. На берегах Еврота, між сухих рівнин і скелястих гір, де-не-де пробиваються нескорені у своїй жазі до життя криваво-червоні анемони. Неподалік берега несміливо, ніби сонячний промінь у хмарному небі, тягнеться вузька смужка родючої землі з оливковими гаями та смоквами. Єлена затримується біля берега, вода доходить їй до стегон. Вона завжди заходить у воду повільно, змочуючи тіло руками.

— Ну ж бо. — Клітемнестра підпливає до Єлени й обіймає її за талію.

— Холодно, — скигнуть Єлена, однак далі заходить у воду. Коли Клітемнестра хоче відпустити її, Єлена ще міцніше притискається до її теплого тіла.

— Ти не спартанка, — усміхається Клітемнестра.

— Не така, як ти. Якби ти була чоловіком, то стала б одним із найсильніших воїнів Греції.

— Я вже й так одна з найрозумніших у Спарті, — на смішкувато відповідає Клітемнестра.

Єлена супитьсся:

— Тобі не варто так говорити. Ти ж бо знаєш, що каже мама про гібрис.

— «Зарозумілість, що призводить до падіння», — завчено промовляє Клітемнестра. — А от батько завжди говорить, що він — найхоробріший воїн у Спарті, і ніхто його досі за це не покарав.

— Батько — цар. А ми — ні. Тому нам не слід гнівити богів, — наполягає Єлена.

Клітемнестра сміється. Її сестра, яка йде світом так, ніби навколо лише багно й морок, завжди її забавляє.

— Якщо ти — найвродливіша жінка в усіх наших краях і поза ними, то чому б мені не бути найрозумнішою. Не розумію, чому боги мали б через це гніватися, адже вони завжди будуть розумнішими й вродливішими за нас.

Єлена замислюється. Клітемнестра пливе до блискучої плями сонячного світла на воді, а сестра за нею. Затим вони обидві лежать на воді, підставляючи обличчя сонцю, немов соняшники.

Вони встигають до гімнасію якраз до початку щоденного тренування. Сонце припікає, і вони поспішають у тінь дерев, що оточують внутрішній двір. На піску молоді дівчата вже вправляються, бігаючи майданчиком голяка. Тут *спарміатки*, доньки найкращих і найшляхетніших воїнів Спарті, навчаються разом із простолюдинками, і так триватиме, доки вони не вийдуть заміж. Їхні тіла змащені оливою, на засмаглій шкірі білюють старі рубці.

Клітемнестра виходить на майданчик, Єлена тримається поруч. Пісок пече в ноги розжареним лезом, повітря густе від запаху поту. Наставник, один із воїнів батька, дає їм диск, а потім і спис, виправляючи їхню поставу після кожного кидка. Сонце піднімається все вище, а дівчата стрибають, змагаються й бігають, їхні руки й ноги болять від напруження, у горлі пересихає від гарячого сухого повітря.

Нарешті настає час танців. Клітемнестра шукає очима Єлену, яка радісно їй усміхається: танці — її улюблена частина занять. Б'ють тимпани — і дівчата починають танець. Тупіт босих ніг по піску пульсує в нагрітому сонцем повітрі, волосся танцівниць здіймається язиками полум'я. Клітемнестра танцює із заплющеними очима, її сильні ноги слідуєть